עין משפט נר מצוה

א א מיי' פכ"ח מהל' מכירה הל' א סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' ריח סעיף א:

ב ב מיי' שם טוש"ע שם סעי' ב:

ג ג מיי' שם הלכה ד טוש"ע שם סעי' ו:

ד ד מיי' פ"ד מהל' ערכין הל' ב סמג עשין קלא:

ה ה מיי' שם הלכה יג:

◆

רבינו גרשום

ורב שישא בריה דרב אידי אמר לעולם מתני' דנזירות דקתני בודק ממנו ולהלן כ' אמה ר' שמעון היא. ודקשיא לך אי ר"ש כ"ב הויין: הכא במאי עסקינן. דבחדא מן המערות איכא כוכין דניפלי ולא צריך כולי האי דהם מושכבין בשש אמות ולא צריך ח' לבדוק במערה ולכ' אמה סליק חשבון משלם ו' אמות מן המערה שביק בניפלי ו' מן החצר וח' אמות מאידך מערה של אידך צד מן החצר הרי כ' אמה: ומקשינן מדהך מערה בניפלי מוקמת לה אידך מערה נמי בניפלי מוקמת לה אכתי בצר להו מכ' אמות ותמניסרי הויין ואכתי מתני' לא ר"ש היא: ומשני חדא בניפלי אמרינן וכו': למימרא דר"ש אית ליה רואין דהכי קתני ברייתא דלעיל ורבנן לית להו רואין והא אפכא שמעי' להו. דתנן כרם הנטוע על פחות מד' אמות בין שורה לשורה ר' שמעון אומר אינו כרם. ומותר להביא זרע אחר לשם וחכ"א כו'. קשיא וכו'. דר"ש אדר"ש לא קשיא התם משום הכי לית ליה רואין גבי כרם משום דלא נטעי אינשי כרם אדעתא למיעקר. וכיון דנטועה היא בפחות מד' אינו חשיב כרם ומותר להביא זרע לשם דלא נטעי לה כלל למיעקר אבל גבי ברייי' דכוכין להיכא דמצאן רצופין ודאי לאו דעתייהו דאינשי לשבוקינהו הכי. דזמנין דמתרמי ליה בין השמשות של ערב שבת ומקרי וקברי ולאו אדעתייהו למשבקינהו הכי ומשכונת קברות הוא ושוב אירע טרדא ולא פינו ומשום הכי רואין כאילו אינן ובודק וכי תימא ה"נ איכא למימר גבי כרם דזימנין דנטע להו אהדדי ולאו אדעתיה דנוטע למישבקינהו הכי: דרבנן אדרבנן נמי לא קשיא הכא. לגבי ברייתא היכא דמצאן רצופין משום הכי לית להו רואין דכיון דמינוול המת לא מיקרי קבר לדעת רבנן דמי חפר ליה והיכי מתרמי דהתם קברו להו ולית להו שכונת קברות ולא צריך למיבדק דהואיל דרצופין היכי מיתרמי דמיקברי כי האי גוונא. אבל כרם איכא למימר דרואין את האמצעיים כאילו אינן משום דדרכייהו דאינשי לנטוע כרם רצופין. דמימר אמר. הנוטע הי מינייהו דשפיר. כלומר איזה מהן שיהיה טוב לצורך גפן אשבקהו: ודלא שפיר אשקליה לציבי בעלמא ומשום הכי אסור להביא זרע לשם דככרם דמי: הדרן עלך המוכר פירות

האומר לחבירו. סתם: בית כור עפר אני מוכר לך. מקום שיכול אדם לזרוע בו כור תבואה. להכי נקט עפר דבר הראוי לזרוע: לא נמדדים עמה. משום דדבר חשוב בפני עצמו הוי ולא כגופה של קרקע דמי: אי אמר ליה כבית כור עפר אני מוכר לך. משמע כעין שהוא ואפי' היו שם נקעים וכו': תנן התם. במסכת ערכין: המקדיש את שדהו בשעה שהיה היובל נוהג ורצה לפדות פודה בית כור היינו חומר [שעורים] בחמשים שקל כסף כדכתיב אם משנת היובל יקדיש שדהו והיה ערכך לפי זרעו וגו' דהיינו לכל שנה של יובל סלע ופונדיון משום דמ"ט שנה הוי יובל ושנת חמשים הוא יובל מ"ט שקלים למ"ט שנים ושקל נ' מחלקו לפונדיון שקל דהיינו סלע דהוי ד' דינר וכל דינר ו' מעות הרי כ"ד מעות בסלע וכל מעה ב' פונדיון הרי מ"ח פונדיון בסלע ושנת מ"ט אין לה פונדיון והואיל ולא הוי דבר חשוב לא קפיד עליה כדאמר התם פונדיון זה מה טיבו וזה שפודה הכור בנ' שקלים היינו אם פודה בשנה ראשונה של יובל אבל אם פודה לסוף חמש או י' פוחת לו הגזבר מן הפדיון סלע ופונדיון לפי השנים שהיו בידו שנאמר ונגרע מערכך ומשום

הכא במאי עסקינן בניפלי. אין לפרש דלא חששו לבדוק במערה שניה אלא עד כ' דלא החמירו כולי האי לבדוק רק למערת הנפלים מדפריך בתר הכי מדהך בניפלי הנך נמי בניפלי משמע דאותו שמצא מוקמי בניפלי וקשה דהא קתני מארבע אמות ועד ח' ומערת נפלים אינה אלא ו' [א] וצ"ל דאף על גב דרישא איירי בגדולים מכל מקום הא דקתני ובודק ממנו ולהלן כ' איירי בניפלי ולא קאי ארישא:

הדרן עלך המוכר פירות

בית כור עפר. נראה דנקט עפר לרבותא דאפי' הכי פחות מי' טפחים נמדדין עמה ולא כמו שפירש הקונטרס דאי לא אמר ליה עפר אלא בית כור סתם אפי' כולן סלעים הגיעו [ב]:

המקדיש שדהו. פי' בקונט' דלא גרסינן בשנת היובל דבשנת היובל עצמה פליגי רב ושמואל בפרק אין מקדישין (ערכין דף כד. ושם) ומיהו ברוב ספרים גרסינן התם בסדר המשנה בשנת היובל וי"ל דבשנת היובל משמע שפיר שנה שאחר היובל ולא שנת חמשים ממש מדלא קתני בשנת היובל עצמה כדקאמר בפלוגתא דרב ושמואל [ג] ואע"ג דכתיב בשנת היובל ישוב השדה וגו' והתם ע"כ בשנת היובל עצמה יש לחלק °דלשון תורה לחוד [ד] דקרא לאו אורחיה לכתוב עצמה והתם נמי יליף רב מדכתיב ואם משנת היובל ושנת היובל בכלל ופריך ליה שמואל י) מי כתיב משנת היובל: אין

רב שישא בריה דרב אידי אמר לעולם ר"ש היא והב"ע בניפלי ומדהא בניפלי הא נמי בניפלי תמני סרי הויין חדא בניפלי אמרינן תרתי בניפלי לא אמרינן ורמי דרבנן אדרבנן ורמי דר"ש אדר"ש א) (דתניא) ב) כרם הנטוע על פחות מארבע אמות ר"ש אומר אינו כרם וחכמים אומרים הרי זה כרם ורואין את האמצעים כאילו אינן קשיא דרבנן אדרבנן וקשיא דר"ש אדרבי שמעון דרבי שמעון אדר' שמעון לא קשיא (א) התם לא נטעי אינשי אדעתא ליעקר הכא זימנין דמיתרמא ליה בין השמשות ומיקרי ומנחי ליה דרבנן אדרבנן נמי לא קשיא הכא כיון דמינול לא מקרי קבר התם מימר אמר הי מינייהו דשפיר שפיר ודלא שפיר ליהוי לציבי:

הדרן עלך המוכר פירות

האומר ג)לחבירו בית כור עפר אני מוכר לך [א]היו שם נקעים עמוקים עשרה טפחים או סלעים גבוהין י' טפחים אינן נמדדין עמה [ב]פחות מכאן נמדדין עמה [ג]ואם אמר לו כבית כור עפר אפילו היו שם נקעים עמוקים יותר מעשרה טפחים או סלעים גבוהין יותר מעשרה טפחים הרי אלו נמדדין עמה: **גמ'** ד)תנן התם [ד]המקדיש שדהו בשעת היובל נותן לו לבית זרע חומר שעורים חמשים שקל כסף [ה]היו שם נקעים עמוקים י' טפחים או סלעים גבוהין י' טפחים אין

אמות על ו' ואותן בדק באלכסון כדי שימצא יפה את המתים שאם זה נמשך לפנים מזה או שהאחד מן המתים קצר והאחד ארוך הרי נקל למצוא כולן באלכסון ואלכסון של ד' אמות על ו' הרי ח' אמה כילד ו' על ו' הוי ח' אמות וב' חומשין ה' על ה' הוי אלכסונן אמתים וה"ה לד' אמות על שש הוי אלכסון אמתים דמאי שנא ה' על ה' מארבע אמות על ו' אידי ואידי חד שיעורא הוא הלכך אלכסון שניהן שוה ואידך מערה לא תבדק באלכסון כדלקמן הרי ה) כ' אמה בחלל המערה א"נ לבדוק שאין קוברין אלא בכותלים. ובספרים כתוב כדאמר רב הונא [קא:] באלכסונא דאמר לעיל כי חרותא הכא נמי כו' וקשיא לי בה טובא חדא דהתם דרב הונא בריה דרב יהושע הוא ולא הוה קרי ליה גמרא רב הונא סתם ועוד לא הזכיר למעלה לשון אלכסון אלא חרותא והגמרא אין דרך לשנות את הלשון ועוד מה ראיה צריך להביא משם הלא אין דומה מדידת אלכסון לכוכים דעבידא כי חרותא כרחוק מזרח ממערב ועוד הא אוקימנא דברותא הוא ואמאי מייתי ראיה מברותא ואומר אני שיבוש הוא אלא משום דאמרן לעיל [שם] גבי מילתא דרב הונא בריה דרב יהושע כדאמר רב שישא בריה דרב אידי בניפלי הכא נמי כו' לכך טעו וכתבו גם בכאן אבל דברי רב שישא בריה דרב אידי כדאמר רב הונא כו' ושיבוש הוא: ו) ומקשינן אי הכי כיון דמצרכת ליה לבדוק באלכסון גם מערה שניה שחוץ לחצר יבדוק באלכסון והוו להו אכתי כ"ב. ומשני חדא באלכסונא הוא דמחייבין ליה אבל לא החמירו כל כך לבדוק גם השניה באלכסון מאחר דבראשונה לא מצא כלום: **רב שישא בריה דרב אידי אמר.** הך סיפא נמי ר"ש היא וכגון דהני שלשה מתים הוו ניפלי ומערה של נפלים ארכה שש ומערה השניה ח' אמה הרי כ' אמה: **ומקשי' מדהא בניפלי כו'.** והוה להו י"ח: **תרי בניפלי לא אמרי'.** דדיו באחת לנפלים: **ורמי דרבנן כו'.** דלעיל לית להו רואים ולר' שמעון אית ליה רואין וגבי כרם איפכא שמעינן להו: **מיקרי ומנח ליה.** בין שאר המתים הנקברין כסדרן ואהדר איפנייה ושמא נאנס או שכח: **לא נטעי אינשי אדעתא למיעקרא.** מבינתיים הלכך לאו כרם נטע הכל וכיון דלא נטע כהלכתו לא חשיב כרם: **אדעתא** ז) **נטלו.** לחזור ולפנותו משם הלכך לגמרי נקברו לשם כולן ע"י הדחק באקראי בעלמא וכיון דאין זה מקומן לא חשבינן ליה שכונת קברות: **כרם עביד איניש דנטע יותר מכשיעור דקסבר דשפיר שפיר ודלא שפיר ליהוי לציבי.** כלומר הנטיעה שתקלוט ותצליח תשאר ואותה שלא תצליח אעקור ויהיה לעצים לשריפה:

הדרן עלך המוכר פירות

האומר לחבירו. כשיעור בית כור עפר אני מוכר לך דהיינו לפי חשבון סאתים בחצר המשכן דהיינו מאה על חמשים ומכאן לא וחשוב לבית כור ט"ו פעמים מאה על נ' שבית כור הוא חומר והוא עשרה איפות שנאמר (יחזקאל מה) כי עשרת הבתים חומר וכתיב [שם] האיפה והבת תוכן אחד להן והאיפה שלש סאין נמצא בית כור ל' סאין ולאו מקום הראוי לזרוע כור תבואה קאמר אלא לפי חשבון שיערו חכמים כדפרישנא הכא ה) (והוא בריבוע ג) ארבע אמות חסר משהו פחות משליש רוחב אצבע ויתר על רובע כנ"ל): **בית כור עפר.** כלומר הראוי לזריעה אבל אם לא אמר עפר אפילו כולה סלעים הגיעו דשמא לבנות בית או למישטח בה פירי זבין ליה ויד לוקח על התחתונה. ונראה בעיני דבית כור קרקע אני מוכר לך אפי' כולו סלעים הגיעו: **נקעים.** בקעים חריצים ונעיצים: **אין נמדדין עמה.** אלא נותן לו בית כור שלם מקרקע חלק דכיון דעמוקים או גבוהין עשרה וכגון שרחבין ארבע על ארבע ט) דהוו מקום חשוב בפני עצמן אפילו לענין רשות היחיד דשבת אין דעתו של אדם לקנות שדה אחד ויהיה לו טורח כשתי שדות לחרוש ולזרוע בשני מקומות למעלה ולמטה כדמפרש בגמרא [קג.]: **פחות מיכן.** בגובה או בעומק: **נמדדין עמה.** דאין שדה בלא טרשים ונקעים פורתא ובטלי להו. ובגמרא [שם] מפרש דעד ארבע קבין בטילי בבית כור אבל טפי לא: **כבית כור.** משמע כמות שהוא בין סלעים בין עפר דהכי משמע כבית כור עפר ולא בית כור עפר ממש: **אפילו היו שם נקעים עמוקים כו' נמדדין עמה.** דלהכי אהני כבית כור לטפויי הני. ומיהו אי הוי יותר מד' קבין אין הלוקח מקבל דלהכי אהני מאי דאמר ליה עפר דראוי לחרישה וזריעה בעינן. כן נראה בעיני: **גמ' המקדיש שדהו בשעת היובל.** בזמן שהיובל נוהג דאילו בזמן שאין היובל נוהג תנן בערכין דנפדה בשויו כדתנן [ערכין כז:] המקדיש שדהו בשעה שאין היובל נוהג אומר לו את פתח ראשון כו' ובמקדיש שדה אחוזתו בתחלת היובל איירי. ולא גרסינן בשנת היובל דפלוגתא דאמוראי היא בערכין [כד.] המקדיש שדהו בשנת היובל עצמה רב אמר כו': **נותן לבית זרע.** קרקע הראוי לזריעה: **חמשים שקל כסף.** כדכתיב (ויקרא כז) ואם משדה אחוזתו יקדיש איש לה' והיה ערכך לפי זרעו זרע חומר שעורים וגו' והיינו בית כור:

אין

מסורת הש"ס

א) [נ"ל דתנן], ב) לעיל קו: פג. כלאים פ"ה מ"ב עירובין ג:, ג) קדושין סא., ד) שם ערכין כה., ה) [נ"ל כ], ו) [שייך לע"א], ז) בס"א ליתא לנוולו, ח) רש"ל מ"ז ורש"א כתב דצ"ל רע"ג אמות וה"ט ולאצבע קטנה על ארבע"ג אמות וה"ט ולאצבע קטנה, ט) [ארבעה על ארבעה רש"ש], י) [נ"ל מי כתיב בשנת משנת היובל כתיב].

◆

גליון הש"ס

תוס' ד"ה המקדיש כו' דלשון תורה לחוד. כדאיתא בחולין דף קלז ע"א:

◆

הגהות הב"ח

(א) גמרא דר"ש אדר"ש לא קשיא הכא זימנין וכו' ומיקרי ומנחי התם לא נטעי וכו' ליעקר דרבנן: (ב) רשב"ם ד"ה האומר וכו' והוא בריבוע רע"ד אמות חסר טפח פחות משהו והמשהו פחות מחצי רוחב אצבע ויותר על שליש כצ"ל:

◆

מוסף רש"י

כרם הנטוע על פחות מארבע אמות. שאין בין שורה לשורה ד' אמות (ערובין ג.). אינו כרם. אלא יער ומותר בכלאים (לעיל פג.) ומותר לזרוע לשם (ערובין ג.) והמביא זרע לשם אינו לוקה משום לא תזרע כרמך כלאים ומותרין בכלאים (לעיל לז:). ורואין את האמצעים. הנטועים בתוך ריוח הראוי להיות בין שורה לשורה (ערובין ג.). כאילו אינה. שורה בין שתי שורות רואין כאילו אינה והוו להו שם אמות בין שורה לשורה (לעיל לז:) דכל העומד ליעקר כעקור דמי ומותרא היא גבי כלאים (לעיל פג.).

הדרן עלך המוכר פירות

בשעת היובל. בזמן שהיובל נוהג, שכל שדה אחוזה דפריון שוה מגזירת הכתוב אחת יפה ואחת רעה, אבל בזמן שאין היובל נוהג, נפדית בשויין (קדושין סא. ובכ"ז ערכין כה.). נקעים. כמין גומות (קדושין סא.).

◆

מוסף תוספות

א. ד[ה]כבוכין דנפלי בפחות מיכן סגי, שהרי יתכן להיות ד' כוכין באורך הואיל וקטנים הם, וא"צ שיהא ברוחב כל כך וכוך אמה וגם הריוח שביניהם א"צ להיות אמה אלא לפי רוחב. ר"י מיגש. ב. דסתם בית כור לזריעה הוא, והיינו לישנא דבית כור. ריטב"א. ג. ונקט מתני' שנה ראשונה דמנין יובל משום דלא משכחת דידיב חמשים סלעים בכור אלא כשמקדיש שנה ראשונה ופודה דמכאן ואילך פוחת הוא סלע ופונדיון לשנה. ריטב"א. ד. ולשון חכמים לחוד (חולין קלז.). שם.